O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
SAMARAQAND DAVLAT
UNIVERSITETI

Ro‘yxatga olindi:
BD-60220300
25.09.2024

“TASDIQLAYMAN”
SamDU rektori:
___________ R.I.Xalmuradov
2024 yil “__”________

Tarixiy o’lkashunoslik
FAN DASTURI

Bilim sohasi: **200000 – San’at va gumanitar fanlar**

Ta’lim sohasi: **220000 – Gumanitar fanlar (Tillardan tashqari)**

Ta’lim yo‘nalishi: **60220300 – Tarix**

Fan/modul kodi	O'quv yili	Semestr	ECTS – Kreditlar	
TO`1605	2026-2027	6	5	
Fan/modul turi		Ta'lim tili	Haftadagi dars soatlari	
Majburiy		O'zbek	4	
1.	Fan nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Umumiy (soat)
	Tarixiy o'lkashunoslik	70	80	150

Fanning maqsadi (FM)	
FM1	**Fanni o'qitishdan maqsad** – "Tarixiy o'lkashunoslik" fanini o'qitishning asosiy maqsadi O'lkamizning qadimgi tarixi va uning asosiy bosqichlarini, davlatchilik va shaharsozlik madaniyati, toponimik ma'lumotlar va ularning xronologiyasi, o'lka tarixini o'rganishda arxeologik, etnologik, yozma va arxiv ma'lumotlani, X-XII asrlarda shahar madaniyatining ravnaqi, So'nggi o'rta asrlarda o'lkamizda urbanizatsiya tarixining taraqiy etishi kabilarni o'rgatishdan iborat..

Fan mazmuni	
II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari) **II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:**	
Mashg'ulotlar shakli: ma'ruza (M-30 soat)	
M1	**"Tarixiy o'lkashunoslik" faning shakllanishi va rivojlanishi tarixidan** Tarixiy o'lkashunoslik fanining fan sifatida shakllanishi va rivojlanishi. Avesto va qadimgi manbalarda o'lkamizning nomlari. Arab manbalarida o'lkamiz haqidagi ma'lumotlar va ularning ahamityai. IX-XII asrlarda o'lkadagi siyosiy va iqtisodiy hayot. Amir Temur va temuriylar davrida o'lkamiz. SHayboniylar davrida o'lkadagi ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlar. Xonliklar davri o'lkashunosligi.Tarixiy o'lkashunoslikning tarix fani tizimida tutgan o'rni. Tarixiy o'lkashunoslik fanining tadqiqot ob'ektlari, Turkistonda dastlabki ilmiy jamiyatlarning tashkil etilishi, Tarixiy o'lkashunoslik fanining rivojlanishida ilmiy jamiyatlarning o'rni. Rossiyasiya imperiyasining o'lkamizdagi mustamlakachilik siyosati va o'lkani o'rganish masalasi. Evropa tadqiqotchilari tomonidan o'lkamizning o'rganilishi. O'zbekiston Respublikasining mustaqillik yillarida Vatanimiz tarixini o'rganishga bo'lgan e'tibor.
M2	**O'zbekistonning tarixiy geografik o'rni va tabiiy iqlim sharoitlari** O'lkamizning tarixiy-madaniy viloyatlari Baqtriya, Maarg'iyona, Sug'diyona, Xorazm, Ustrushona, CHoch, Farg'onaning geografik o'rni. Antik davrida o'lkamizning qadimgi davr tarixiy geografik o'rni. Kushonlar davri tarixiy geografiyasi. Ilk o'rta asrlar davrida o'lkamiz tarixiy geografiyasi. IX-XIII asrlar tarixiy geografiyasi. Amir Temur, temuriylar va shayboniylar davri tarixiy geografiyasi. Xiva, Qo'qon xonliklari va Buxoro amirligining geografik o'rni. O'zbekiston Respublikasining ma'muriy-hududiy bo'linishi va relefi. Iqlim sharoitlari. Suv resurslari. Tabiiy o'simliklar qatlami va hayvonot olamining o'ziga xosligi. Tabiiy iqlim sharoitlari va landshaftlar tipi.

M3	**Arxeologik va me'moriy yodgorliklarning o'lkashunoslikda tutgan o'rni** O'lkamiz tarixini o'rganishda arxeologiya fanining tutgan o'rni va ahamiyati. Modidiy manbalar va tabiiy manbalar. Tosh davri xususiyatlari. Tosh xo'jaligi va moddiy madaniyati. Tarixiy-madaniy jarayonlar. Ishlab chiqaruvchi xo'jalik shakllariga (dehkonchilik, chorvachilik, hunarmandchilik) o'tish va ularning keyingi taraqqiyoti. Bronza va temir davrlari xususiyatlari. O'troq dehkonchilik va ko'chmanchi qabilalarning tarqalishi. Ularning xo'jaligi va moddiy madaniyati. O'lkamizda Antik davri me'morchiligi va san'ati, ilk o'rta asrlar davri shaharlari va me'moriy obidalari. O'zbekistonning XI-XIII asr boshlarime'moriy yodgorliklari va me'morchiligi.
M4	**Paleontropologik va etnografik ma'lumotlarning o'lka tarixini o'rganishdagi ahamiyati** O'lkashunoslikni o'rganishda paleontropologik ma'lumotlarning o'rni. Antropologiya va etnologiya fanining tadqiqot obe'ktlari. O'zbekistonning qadimgi odam tarqalgan hudud ekanligi (Teshiktosh, Samarqand topilmalari). O'zbekiston hududida zamonaviy odamlarning paydo bo'lishi va voha bo'ylab tarqalishi. Qadimda o'lkamizda majud bo'lgan irqlar, mongoloid irqining o'lkamizga kirib kelishi. O'lkamiz qadimgi aholisining antropologik shakllari va tipi. Toshkent vohasining qadimgi aholisi. Kushon Baqtriya aholisi, Zarafshon vohasi aholisi, Farg'ona vodiysining qadimgi aholisi. O'lkamizdagi etnik guruhlar. (So'g'dlar, baqtriyaliklar, xorazmliklar, sak va massagetlar) Antik davri migratsiyalari va etnik jarayonlari.
M5	**Tarixiy o'lkashunoslikni o'rganishda yozma va arxiv manbalarning tutgan o'rni** YOzma manbalarning ahamiyati va ularning turlari. O'lkamiz tarixi to'g'risidagi dastlabki ma'lumotlar: «Avesto», qadimgi fors manbalari, yunon-rim mualliflarining asarlari. Xitoy manbalari. Qadimgi yozuv yodgorliklari so'g'd, baqtriya va xorazm yozuvlari. O'rta asrlar davri arab va mahalliy mualliflarining asarlari, ularda o'lkashunoslikga oid ma'lumotlar. Turkiy o'zbek tilidagi tarixiy manbalar. XIV-XVII asrlarda yaratilgan manbalar va ularning tahlillari. Arxiv manbalarining o'lka tarixini o'rganishdagi ahamiyati. Arxivshunoslik to'g'risida umumiy ma'lumotlar. Qadimgi va o'rta asrlar davri arxivlari.
M6	**Toponimik manbalarning o'lka tarixini o'rganishdagi ahamiyati** Toponimika tushunchasi va uning maqsadi. Geografik joy nomlarini o'rganishda toponimikaning o'rni. Toponimikaning fan sifatida shakllanishi. Toponimikaga oid asosiy ilmiy terminlar mazmuni. Toponimikaning 2 qismga: mikro va makro toponimlarga bo'linishi. Ularning farqli xususiyatlari. O'zbekiston toponimikasiga oid atamalarning yozma manbalarda qayd etilishi. O'zbekistonda toponimik tadqiqotlar tarixi. Toponimik ma'lumotlar to'plash uslublari. Toponimikada antrotoponimlarning o'rni. Respublika viloyatlari joylarining toponimikasi. Toponimikaning xronologik davrlarga bo'lib o'rganilishi. Toponimikaning bo'limlari: gidronimika, oykonimika, oronimika, urbanomika, etnonimlar, patronimlar, xronimlar, zoonimlar, religonimlar, teonimlar va boshqalar.
M7	**Muzeylarning o'quv-tarbiyaviy ishlarda tutgan o'rni** Muzeylarning o'lkamiz tarixini o'rganishdagi ahamiyati. Fan tizimida muzeyshunoslik. O'zbekiston Respublikasidagi muzeylar va ularning o'lkamiz tarixini o'rganishdagi ahamiyati. Moddiy va ma'naviy merosni asrash hamda targ'ib etishda muzeylarning o'rni. Muzey turlari, ilmiy tadqiqot, madaniy – ma'rifiy ishlar olib boriladigan muzeylar, faqat bir soha bo'yicha ilmiy – tadqiqot ishlarni olib boriladigan muzeylar. Muzeylarning o'quv-tarbiyaviy ishlarda tutgan o'rni. Turkistonda tashkil etilgan dastlabki muzeylar. Turkistonda tashkil etilgan ilk muzeylar faoliyati. O'zbekistonda

	1917-90 yillarda tashkil etilgan muzeylar faoliyati. Mustaqillik yillarida O'zbekistonda yangi tashkil etilgan muzeylar va ularning faoliyati. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 1998 yil 12 yanvarda qabul qilingan «Muzeylar faoliyatini tubdan yaxshilash va takomillashtirish to'g'risida»gi Farmoni. «Muzeylar to'g'risida»gi Qonun va qarorlarning qabul qilinishi va uning ahamiyati.
M8	**O'rta Osiyo shaharlarining paydo bo'lishi va rivojlanishi** Shahar tarixiy kategoriya sifatida. Ierarxiya funksiyalari.O'rta asr shaharlarining tarkibiy qismlari.O'rta Osiyo o'rta asr shaharlarini o'rganishda tadqiqotchi-orientalistlarning hissasi. SHaharlarning tarixiy topografiyasini o'rganish uslubiyatiga kirish. O'rta Osiyoda ishlab chiqaruvchi xo'jalik shaklining qaror topishi sivilizatsiya shakllanishining ildizi sifatida. Eneolit davri texnologik o'zgarishlar. Janubiy Turkmanistonda manzilgohlar ierarxiyasi. Yirik manzilgohlarning paydo bo'lishi. Nomozgohdepa, Oltindepa, Qoradepa Bronza davri yirik markazlarning shakllanishi va ularning protoshahar xarakteri. So'nggi bronza davri protoshahar madaniyatining Baqtriya, Marg'iyona va So'g'dning hududlarida rivojlanishi. Sarazm, Gonur, Jarqo'ton, Dashli 3 va boshqalar. O'rta Osiyoning ilk temir davri qadimgi shahar markazlari taraqqiyoti. Afrosiyob, Ko'ktepa, Erqo'rg'on, Uzunqir, Qiziltepa, YOzdepa va boshqalar. O'rta Osiyo shaharlarining ahamoniylar davri taraqqiyoti.
M9	**Janubiy Turkmaniston shaharlari urbanizatsiyasi** Marv tarixiy topografiyasining o'rganilish tarixi (V.A.Jukovskiy, V.V.Bartold, M.E.Masson, YUTAKE tadqiqotlari). Erkqal'a, Govurqal'a. V-VII asrlarda Marvning rivojlanishi. SHahristonning shahar atrofi hududlariga ko'chishi. Sultonqal'a. YAngi rabodlar. XI-XIII asrning boshlarida shaharlar ravnaqi, shaharlar tuzilishi, mudofaa tizimi, asosiy mahobatli qurilish ishlari. Marv mo'g'ul istilosidan so'ng. Abdullaxonqal'a. Rejalashtirish. Janubiy Turkmaniston o'rta asr shaharlari: Xo'rmuzfarra (Ulы-Kishman), Kufen (CHugundor), Omul (Eski CHorjo'y), Dehiston (Misrian).
M10	**Amudaryo va Surxondaryo vohasi shaharlari urbanizatsiyasi** Termiz V-VII asrlarda. SHahar joylashgan o'rni va tuzilishi haqida Xitoy manbalari. Termiz arablar istilosi davrida. CHag'oniyon (Sag'oniyon-Budrach). Somoniylar davrida Termiz, rejalashtirish, asosiy qurilishlar. Arab mualliflari ma'lumotlari. Termiz G'aznaviylar, Qoraxoniylar va Saljuqiylar davrida. SHahar tuzilishi va uning mavzelari, zamonaviy yirik shaharga aylanishi. Termiz mo'g'ullar istilosidan so'ng, shahar hududining o'zgarishi. Temuriylar davri tarixiy manbalarida Termiz shahri, uning vazifasi va qurilishi tarixi. Termiz so'nggi o'rta asrlar davrida.
M11	**Qashqadaryo vohasi shaharlari urbanizatsiyasi** Su-se – Kesh – Kitob ilk o'rta asrlar poytaxti. Kesh tarixiy xujjatlarda. IX-XII asrlardagi Kesh haqida arxeologik ma'lumotlar. O'rta asrlarda SHaxrisabz. Qashqadaryo daryosining yuqori va o'rta oqimlaridagi o'rta asr shaharlari, tarixiy va arxeologik ma'lumotlar. Qamaytepa, Oltintapa (Novqad-Quraysh), Kishmishtepa. Amir Temur va temuriylar davrida SHaxrisabzning gullab-yashnashi. Rejalashtirish, asosiy me'moriy yodgorliklar.Naxshab ilk o'rta asrlarda. Erqo'rg'on shahri. Rejalashtirish, so'nggi arxeologik tadqiqotlar. O'rta Asrlardagi Nasaf (SHulluktepa), Kasba (Kasbi), Bezda (Ko'hna Fazli), Gubdin (Tallisart), Qarshi. SHaharning vujudga kelishi va rivojlanishi haqidagi tarixiy ma'lumotlar. Rejalashtirish, o'rta asrlardagi Qarshining asosiy me'moriy yodgorliklari.
M12	**Samarqand. O'rta Zarafshon shaharlari urbanizatsiyasi** O'rta asrlardagi Samarqand topografiyasi haqida (V.V. Bartold, A.I.Vyatkin, A.I.

	Masson va boshqalar). Xitoy va arab geograflari Samarqand haqida. Ark, shahriston, rabotlar rivojining o'sish bosqichlari. Hunarmandchilik dahalari. Mudofaa tizimi, saroy va ibodatxonalar, turar- joylar qurilishi. Panjikent-arxeologik reja asosida eng ko'p o'rganilgan O'rta Osiyoning ilk o'rta asr shahri. Rejalashtirish, mudofaa tizimi, turar-joylar, hunarmandchilik, savdo inshootlari, saroy, ibodatxonalar qurilishi, obodonchilik. Miyonqal'a shahri.
M13	**Buxoro vohasi shaharlari urbanizatsiyasi.** Mis shahar, Buxoroxudotlar, Poykand, Romitan, YUNESKO, Varaxsha, Vobkent, Romitan, "Qubbat ulIslom"- "Islom dinining gumbazi", Chashmayi Ayub, "Bilim olish har bir musulmon ayol va erkakning burchidir", Hunarmandchilik, "Zafarnoma". Buxoro o'zining 25 asrlik tarixi davomida jahon fani va madaniyatini rivojlantirishga, ayniqsa, Sharq madaniyatini taraqqiy ettirishga salmoqli hissa qo'shgan qo'hna shahardir. Shaharning tarixiy qismi 1993 - yilda YUNESKO tomonidan insoniyatning butundunyo tarixiy merosi shaharlari ro'yxatiga kiritilgan. Buxoro o'zining 400 dan ortiq me'moriy obidalari bilan Markaziy Osiyodagi eng katta muzey-shahar hisoblanadi.
M14	**O'rta asrlarda Toshkent vohasi urbanizatsiyasi.** Choch yoki Shosh, Mingo'rik, Shoshtepa, Chirchiq, Salor, Qorasuv, Binkat, Sebzor, Ko'kcha, Beshyog'och, Binkat, Kaykovus arig'i, Choch, Banokat, Tunkat. Toshkentning o'zoq o'tmishi va qad ko'targan qadimgi Choch yoki Shosh viloyati haqida manbalarda xilma-xil tarzda uchraydi. Xitoy manbalarida "Je-She" va "Shi" toponimi xitoychada "tosh" ma'nosini anglatgan. Toshkentning turkiy nomi "tosh shahar"da ham o'z aksini topgan.
M15	**Farg'ona,Yettisuv va janubiy Qozog'iston o'rta asr shaharlar urbanizatsiyasi.** "Farg'ona" atamasi, arab -yilnomalari, Isfijob, Axsikent, Quva o'rta asr manbalarida Qubo, Qashqar, O'zgan, 146 O'sh, Davan, Mingtepa, Andijon, Xo'jand, Pop,Qo'qon, Yettisuv, O'tror. Xitoy manbalarida Farg'ona haqida qiziqarli ma'lumotlar uchraydi. Tarixiy yilnoma hisoblangan "Shiszi"ning muallifi Sima Szyanning yozishicha Farg'onada 70 ga yaqin katta kichik shaharlari bo'lgan. Farg'ona podshosi Mugua Xitoy imperatori bilan diplomatik aloqalar olib borgan. Xitoy Farg'ona otlarini qo'lga kiritish uchun qilgan harakatida Farg'ona podshosi Mugua buyrug'i bilan elchi o'ldirilgan. Xitoyliklar ikki marta yurish qilib Ershi shahrini egallagan va Muguani elchini o'dirishda ayblab hukumdorlikdan tushirishni talab qilgan va shu ta'riqa tinchlik sulhi tuzilib Farg'ona otlari Xitoyga olib ketilgan.

III.Mashg'ulotlar shakli: seminar (S-34 soat)	
S1	O'lkashunoslik faning shakllanishi va rivojlanishi tarixidan.
S2	Evropa tadqiqotchilari tomonidan o'lkamizning o'rganilishi.
S3	O'zbekistonning tarixiy geografik o'rni va tabiiy iqlim sharoitlari
S4	Arxeologik va me'moriy yodgorliklarning o'lkashunoslikda tutgan o'rni
S5	O'lkamizda Antik davri me'morchiligi va san'ati, ilk o'rta asrlar davri shaharlari va me'moriy obidalari
S6	Paleontropologik va etnografik ma'lumotlarning o'lka tarixini o'rganishdagi ahamiyati
S7	Tarixiy o'lkashunoslikni o'rganishda yozma va arxiv manbalarning tutgan o'rni.
S8	O'rta asrlar davri arab va mahalliy mualliflarining asarlari, ularda o'lkashunoslikga oid ma'lumotlar
S9	Toponimik manbalarning o'lka tarixini o'rganishdagi ahamiyati
S10	Muzeylarning o'quv-tarbiyaviy ishlarda tutgan o'rni.
S11	O'lkamiz tarixini o'rganishda toponimika fanining tutgan o'rni.

S12	Arab manbalarida o'lkashunosliga oid ma'lumotlar.
S13	O'rta Osiyo shaharlarining paydo bo'lishi va rivojlanishi.
S14	Janubiy Turkmaniston shaharlari.
S15	Amudaryo va Surxondaryo vohasi shaharlari.
S16	O'rta asrlarda Toshkent vohasi urbanizatsiyasi
S17	Farg'ona,Yettisuv va janubiy Qozog'iston o'rta asr shaharlar

Mashg'ulotlar shakli: amaliy I semester (A) 6 - soat	
A1	Buxoro vohasi shaharlari urbanizatsiyasi.
A2	Shaharlarni yoshini aniqlashda zamonaviy qurilmalardan foydalanish.
A3	Shaharlarni tarixiy davrlar bo'yicha xaritalashtirish (qadimgi, antik, o'rta asrlar davri).
jami	6 soat

№	Mavzular va savollar	1-Bosqich	2-Bosqich	soat
	1-Mustaqil ta'lim topshiriqlari			
1	O'lkamiz tarixini o'rganishda arxeologik yodgorliklarning o'rni.	1. Adabiyotlarni to'plash va o'qish 2. Konspekt yoki referat yaratish 3. Grafik organayzerlar orqali mavzu ustida ishlanmalar yaratish 4. Mavzuga mos mustaqil taqdimot yaratish. (Masalan: xarita, jadvallashtirilgan ma'lumotlar bazasi, chizmali tushuntirish)	5. Sxemalar, chizmalar asosida tushuntirish. 6. Atamalar ro'yxatini shakllantirish 7. O'z xulosasini yozish.	4
2	O'zbekistonning Amir Temur, Temuriylar va SHayboniylar davri memorchiligi.	1. Adabiyotlarni to'plash va o'qish 2. Konspekt yoki referat yaratish 3. Grafik organayzerlar orqali mavzu ustida ishlanmalar yaratish 4. Mavzuga mos mustaqil taqdimot yaratish. (Masalan: xarita, jadvallashtirilgan ma'lumotlar bazasi, chizmali tushuntirish)	5. Sxemalar, chizmalar asosida tushuntirish. 6. Atamalar ro'yxatini shakllantirish 7. O'z xulosasini yozish.	4
3	O'rta Osiyoda shaharsozlik madaniyatining paydo bo'lishi.	1. Adabiyotlarni to'plash va o'qish 2. Konspekt yoki referat yaratish 3. Grafik organayzerlar orqali mavzu ustida ishlanmalar yaratish 4. Mavzuga mos mustaqil taqdimot yaratish. (Masalan: xarita, jadvallashtirilgan	5. Sxemalar, chizmalar asosida tushuntirish. 6. Atamalar ro'yxatini shakllantirish 7. O'z xulosasini	4

		ma'lumotlar bazasi, chizmali tushuntirish)	yozish.	
4	IX-X asrlarda o'lkamiz tarixiy geografiyasi.	1. Adabiyotlarni to'plash va o'qish 2. Konspekt yoki referat yaratish 3. Grafik organayzerlar orqali mavzu ustida ishlanmalar yaratish 4. Mavzuga mos mustaqil taqdimot yaratish. (Masalan: xarita, jadvallashtirilgan ma'lumotlar bazasi, chizmali tushuntirish)	5. Sxemalar, chizmalar asosida tushuntirish. 6. Atamalar ro'yxatini shakllantirish 7. O'z xulosasini yozish.	4
5	Tarixiy jarayonlarni yoritishda va o'lkashunoslikni o'rganishda arxiv hujjatlarining o'rni	1. Adabiyotlarni to'plash va o'qish 2. Konspekt yoki referat yaratish 3. Grafik organayzerlar orqali mavzu ustida ishlanmalar yaratish 4. Mavzuga mos mustaqil taqdimot yaratish. (Masalan: xarita, jadvallashtirilgan ma'lumotlar bazasi, chizmali tushuntirish)	5. Sxemalar, chizmalar asosida tushuntirish. 6. Atamalar ro'yxatini shakllantirish 7. O'z xulosasini yozish.	4
	2-Mustaqil ta'lim topshiriqlari			
1	Arab tarixchilari nigohida o'lkamiz.	1. Adabiyotlarni to'plash va o'qish 2. Konspekt yoki referat yaratish 3. Grafik organayzerlar orqali mavzu ustida ishlanmalar yaratish 4. Mavzuga mos mustaqil taqdimot yaratish. (Masalan: xarita, jadvallashtirilgan ma'lumotlar bazasi, chizmali tushuntirish)	5. Sxemalar, chizmalar asosida tushuntirish. 6. Atamalar ro'yxatini shakllantirish 7. O'z xulosasini yozish.	4
2	Mustaqillik yillarda o'lkashunoslik	1. Adabiyotlarni to'plash va o'qish 2. Konspekt yoki referat yaratish 3. Grafik organayzerlar orqali mavzu ustida ishlanmalar yaratish 4. Mavzuga mos mustaqil taqdimot yaratish. (Masalan: xarita, jadvallashtirilgan ma'lumotlar bazasi, chizmali tushuntirish)	5. Sxemalar, chizmalar asosida tushuntirish. 6. Atamalar ro'yxatini shakllantirish 7. O'z xulosasini yozish.	4
3	O'lkamizdagi qadimgi va o'rta asrlar shaharlari.	1. Adabiyotlarni to'plash va o'qish 2. Konspekt yoki referat yaratish 3. Grafik organayzerlar orqali mavzu ustida ishlanmalar yaratish 4. Mavzuga mos mustaqil taqdimot yaratish.	5. Sxemalar, chizmalar asosida tushuntirish. 6. Atamalar ro'yxatini shakllantirish	4

		(Masalan: xarita, jadvallashtirilgan ma'lumotlar bazasi, chizmali tushuntirish)	7. O'z xulosasini yozish.	
4	Janubiy Turkmaniston shaharlari	1. Adabiyotlarni to'plash va o'qish 2. Konspekt yoki referat yaratish 3. Grafik organayzerlar orqali mavzu ustida ishlanmalar yaratish 4. Mavzuga mos mustaqil taqdimot yaratish. (Masalan: xarita, jadvallashtirilgan ma'lumotlar bazasi, chizmali tushuntirish)	5. Sxemalar, chizmalar asosida tushuntirish. 6. Atamalar ro'yxatini shakllantirish 7. O'z xulosasini yozish.	4
5	Qashqadaryo vohasi shaharlari.	1. Adabiyotlarni to'plash va o'qish 2. Konspekt yoki referat yaratish 3. Grafik organayzerlar orqali mavzu ustida ishlanmalar yaratish 4. Mavzuga mos mustaqil taqdimot yaratish. (Masalan: xarita, jadvallashtirilgan ma'lumotlar bazasi, chizmali tushuntirish)	5. Sxemalar, chizmalar asosida tushuntirish. 6. Atamalar ro'yxatini shakllantirish 7. O'z xulosasini yozish.	4
		3-Mustaqil ta'lim topshiriqlari		
1	Xorazmning o'rta asr shaharlari.	1. Adabiyotlarni to'plash va o'qish 2. Konspekt yoki referat yaratish 3. Grafik organayzerlar orqali mavzu ustida ishlanmalar yaratish 4. Mavzuga mos mustaqil taqdimot yaratish. (Masalan: xarita, jadvallashtirilgan ma'lumotlar bazasi, chizmali tushuntirish)	5. Sxemalar, chizmalar asosida tushuntirish. 6. Atamalar ro'yxatini shakllantirish 7. O'z xulosasini yozish.	4
2	Mustaqillik davrida shaharzolik madaniyatini o'rganishda olib borilgan chora-tadbirlar.	1. Adabiyotlarni to'plash va o'qish 2. Konspekt yoki referat yaratish 3. Grafik organayzerlar orqali mavzu ustida ishlanmalar yaratish 4. Mavzuga mos mustaqil taqdimot yaratish. (Masalan: xarita, jadvallashtirilgan ma'lumotlar bazasi, chizmali tushuntirish)	5. Sxemalar, chizmalar asosida tushuntirish. 6. Atamalar ro'yxatini shakllantirish 7. O'z xulosasini yozish.	4
3	IX-XVII asrlarda o'lkamiz tarixiy geografiyasi.	1. Adabiyotlarni to'plash va o'qish 2. Konspekt yoki referat yaratish 3. Grafik organayzerlar orqali mavzu ustida ishlanmalar yaratish 4. Mavzuga mos mustaqil taqdimot	5. Sxemalar, chizmalar asosida tushuntirish. 6. Atamalar ro'yxatini	4

		yaratish. (Masalan: xarita, jadvallashtirilgan ma'lumotlar bazasi, chizmali tushuntirish)	shakllantirish 7. O'z xulosasini yozish.	
4	Respublika viloyatlari joylarining toponimikasi.	1. Adabiyotlarni to'plash va o'qish 2. Konspekt yoki referat yaratish 3. Grafik organayzerlar orqali mavzu ustida ishlanmalar yaratish 4. Mavzuga mos mustaqil taqdimot yaratish. (Masalan: xarita, jadvallashtirilgan ma'lumotlar bazasi, chizmali tushuntirish)	5. Sxemalar, chizmalar asosida tushuntirish. 6. Atamalar ro'yxatini shakllantirish 7. O'z xulosasini yozish.	4
5	O'lka tarixini o'rganishda muzeylarning o'rni	1. Adabiyotlarni to'plash va o'qish 2. Konspekt yoki referat yaratish 3. Grafik organayzerlar orqali mavzu ustida ishlanmalar yaratish 4. Mavzuga mos mustaqil taqdimot yaratish. (Masalan: xarita, jadvallashtirilgan ma'lumotlar bazasi, chizmali tushuntirish)	5. Sxemalar, chizmalar asosida tushuntirish. 6. Atamalar ro'yxatini shakllantirish 7. O'z xulosasini yozish.	4
		4-Mustaqil ta'lim topshiriqlari		
1	Buxoro vohasi shaharlari.	1. Adabiyotlarni to'plash va o'qish 2. Konspekt yoki referat yaratish 3. Grafik organayzerlar orqali mavzu ustida ishlanmalar yaratish 4. Mavzuga mos mustaqil taqdimot yaratish. (Masalan: xarita, jadvallashtirilgan ma'lumotlar bazasi, chizmali tushuntirish)	5. Sxemalar, chizmalar asosida tushuntirish. 6. Atamalar ro'yxatini shakllantirish 7. O'z xulosasini yozish.	4
2	O'rta asrlar davri shaharlari: Axsikat, Quva (Qubo), O'sh, O'zgan, Xo'jand, Qo'qon.	1. Adabiyotlarni to'plash va o'qish 2. Konspekt yoki referat yaratish 3. Grafik organayzerlar orqali mavzu ustida ishlanmalar yaratish 4. Mavzuga mos mustaqil taqdimot yaratish. (Masalan: xarita, jadvallashtirilgan ma'lumotlar bazasi, chizmali tushuntirish)	5. Sxemalar, chizmalar asosida tushuntirish. 6. Atamalar ro'yxatini shakllantirish 7. O'z xulosasini yozish.	4
3	So'nggi o'rta asrlar O'rta Osiyo shaharlari	1. Adabiyotlarni to'plash va o'qish 2. Konspekt yoki referat yaratish 3. Grafik organayzerlar orqali mavzu ustida ishlanmalar yaratish	5. Sxemalar, chizmalar asosida tushuntirish. 6. Atamalar	4

		4. Mavzuga mos mustaqil taqdimot yaratish. (Masalan: xarita, jadvallashtirilgan ma'lumotlar bazasi, chizmali tushuntirish)	ro'yxatini shakllantirish 7. O'z xulosasini yozish.	
4	O'zbekistonning Amir Temur, Temuriylar va SHayboniylar davri memorchiligi.	1. Adabiyotlarni to'plash va o'qish 2. Konspekt yoki referat yaratish 3. Grafik organayzerlar orqali mavzu ustida ishlanmalar yaratish 4. Mavzuga mos mustaqil taqdimot yaratish. (Masalan: xarita, jadvallashtirilgan ma'lumotlar bazasi, chizmali tushuntirish)	5. Sxemalar, chizmalar asosida tushuntirish. 6. Atamalar ro'yxatini shakllantirish 7. O'z xulosasini yozish.	4
5	Mustaqilik davrida Amudaryo va Surxondaryo vohasi shaharlari.	1. Adabiyotlarni to'plash va o'qish 2. Konspekt yoki referat yaratish 3. Grafik organayzerlar orqali mavzu ustida ishlanmalar yaratish 4. Mavzuga mos mustaqil taqdimot yaratish. (Masalan: xarita, jadvallashtirilgan ma'lumotlar bazasi, chizmali tushuntirish)	5. Sxemalar, chizmalar asosida tushuntirish. 6. Atamalar ro'yxatini shakllantirish 7. O'z xulosasini yozish.	4
		jami		**80**

3.	**V. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar)** Fanni o'zlashtirish natijasida talaba: • Talaba tarixiy ma'lumotlarni ilmiylik, tarixiylik, xolislik asosida o'rganish. etnologik muzey ashyolari va internet ma'lumotlarni, arxeologik va etnologik manbalarni mustaqil tadqiq qilish, o'rganish ***ko'nikmalariga ega bo'lishi*** kerak; • Muzey eksponatlari, etnologik manbalar tavsiflari, ilmiy tadqiqot institutlari fondlari materiallaridan foydalanish ***malakalariga ega bo'lish*** kerak; • "Tarixiy tarixiy o'lkashunoslik va urbanizatsiya tarixi" fani umumkasbiy fan hisoblanib, 1 semestrda o'qitiladi. Dasturni amalga oshirish, o'quv rejasida rejalashtirilgan «Tarixiy antropologiya » , «Mutaxassislikka kirish» fanlaridan ***etarli bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishi*** kerak.
4.	**VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:** • ma'ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • Aqliy xujum; • "Bumerang" texnologiyasi; • Muammoli o'quv texnologiyasi; • O'yinli o'qish texnologiyasi; • Inovatsion ta'lim texnologiyasi va boshqa metodlari qo'llaniladi. • Shuningdek, slaydlar, multimediya namoyishlarini qo'llash ham nazarda tutiladi.

5.	**VII. Kreditni olish uchun talablar:** Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'liq o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat ishini topshirish
6.	**Asosiy adabiyotlar:** 1. Ochildiyev F.B. Tarixiy o'lkashunoslik. T. 2020. 2. Очилдиев Ф.Б. Тарихий ўлкашунослик. Ўқув-қўлланма. Т.: "Университет" 2008. pdf. 3. Саидбобоев З.А. Тарихий география. Дарслик. Т., 2010. pdf. 4. Эшов Б.Ж. Ўрта Осиёнинг қадимги шаҳарлари тарихи. Дарслик. Тошкент. 2008. pdf. 5. А. Набиев. Тарихий улкашунослик . Т.1996 6. **Qo'shimcha adabiyotlar** 7. Алимов И., Эргашев Ф., Бутаев А. Архившунослик. - Т1997. 8. Анарбаев А.А. Благоустройство средневекового города Средней Азий (V- нач. XIII вв). Т.,1981. pdf. 9. Аннаев Т.Ж., Шайдуллаев Ш.Б. Сурхондарё тарихидан лавҳалар. Самарқанд. 1997. 10. Мовлонов Ў. Марказий Осиёнинг қадимги йўллари. Т., 2008 й 11. Караматов Ҳ. Ўзбекистонда мозий эътиқодлар тарихи. 2009 й. 12. Эшов Б.Ж., Одилов А.А. Ўзбекистон тарихи. Дарслик. I - жилд. (Энг қадимги даврдан XIX аср ўрталаригача). Т. 2013. pdf. 13. Saidov Sh. J. Markaziy Osiyo xalqlari tarixi (Eng qadimgi davrlardan milodiy VII-VIII asrlargacha). O'quv qo'llanma. T.: ToshDSHI. 2010. pdf. 14. 15. Асанова Г., Набиханов М., Сафаров И. Ўзбекистоннинг иқтисодий ва ижтимоий жўғрофияси. — Т., 1994. 16. Байпаков К.Средневековые города юга Казахстана. Алматы, 1980. pdf. 17. Беленицкий А.М., Бентович И.Б., Большаков О.Г. Средневековый город Средней Азии. Л., 1973. Djvu 18. Ғуломов Я.Ғ. Хоразмнинг суғорилиш тарихи. Т.1959. 19. Древняя и средневековая культура Сурхандарьи. Т. 2001. pdf 20. Древняя и средневековая культура Чача. Т.1979.pdf 21. Жабборов И. М. Жаҳон халқлари этнографияси. - Т., 1985. 22. З.Чориев, Т.Аннаев ва бошқалар. Ал-Ҳаким Ат- Термизий. 2008 й. 23. Кабиров А., Сагдуллаев А. Ўрта Осиё археологияси. Ўқув қўлланма. Т.: Ўқитувчи, 1990. pdf. 24. Набиев А. Тарихий ўлкашунослик. Ўқув қўлланма. Т.: Фан, 1996. pdf. Жабборов И. М. Ўзбек халқи этнографияси. — Т., 1994. 25. Нафасов Т. Ўзбекистон топонимларининг изоҳли луғати. Т.,1988. 26. Сагдуллаев А.С. Қадимги Ўзбекистон илк ёзма манбаларда. Ўқув қўлланма. Т.: Ўқитувчи, 1996. pdf. 27. Сагдуллаев А.С. Қадимги Ўрта Осиё тарихи. Ўқув қўлланма. Т., 2004. pdf. 28. Сагдуллаев А.С., Аминов Б.Б., Якубов Б.С. Қашқадарё тарихидан лавхалар. Қарши. 1997. 29. Сулейманов Р.Х. Древний Нахшаб. Т., 2000. **Axborot manbalari (saytlar):** 1. www.history.ru 2. www.natura.com 3. www.archaelogy.ru 4. www.archaelogy.com

	5. www.ziyonet.uz 6. www. cambridge.co.uk 7. www. oxford. co.uk
7.	Fan dasturi Samarqand davlat universiteti O'quv-uslubiy кengashining 2024yil 30 -avgust 1 son bayonnomasi bilan ma'qullangan.
8.	**Fan/modul uchun mas'ullar**: **Berdiqulov M.T** – Sharof Rashidov nomidagi SamDU, "Arxeologiya" kafedrasi o'qituvchisi (PhD).
9.	**Taqrizchilar:** **Ergashev O.T**– Sharof Rashidov nomidagi SamDU, "Arxeologiya" kafedrasi mudiri, dotsent (ichki) **Sandiboyev A.N** – Yahyo G'ulomov nomidagi , Samarqand Arxeologiya instituti katta ilmiy xodimi, PhD (tashqi).

Fan dasturlar va mustaqil ta'lim topshiriqlarni ishlab chiqishga mas'ul ekspert guruhi a`zolari:

prof . Xolmatov N.O`

dots. Ergashev O.T.

"Arxeologiya" kafedrasi mudiri: **dots. Ergashev O.T.**

Tarix fakulteti dekani: **prof. Djurakulova D.M.**

SamDU o'quv ishlari bo'yicha prorektori: **prof. Soleyev A.S.**

Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti tarix fakulteti 60220300-Tarix yo'nalishi uchun tuzilgan "Tarixiy o'lkashunoslik" fanining fan dasturiga

TAQRIZ

Fanning tushuncha kategoriyalari tizimi va metodologiyasini bilish, bilimlarning asosiy yo'nalishlarini siyosiy tahlil qilish. Mana shu jihatlarni inobatga olgan holda, "Tarixiy o'lkashunoslik" fani fan sifatida oliy o'quv yurtlarining tarix yo'nalishi talabalariga o'tilishi kerak bo'lgan fanlardan hisoblanadi. Bu fan tarix fanini endi o'rganayotgan talabalar, bu fanga qiziquvchilar uchun fundamental ma'lumotlarni bera oladi.

Tarixiy o'lkashunoslik fanining asosiy bosqichlari, moddiy va ma'naviy madaniyatining o'ziga xos xususiyatlarini o'rgatishdan iborat. Har bir tarixchi bu fanning tub mohiyatini anglay olishi, uning sir-sinoatlarini bilishi lozim. Ayniqsa, ibtidoiy jamoa tarixi, qadimgi dunyo tarixi va o'rta asrlar tarixini haqiqiy yuzni ochib berishda arxeologiya fani yutuqlariga murojaat qilishimiz lozim hisoblanadi. Lekin, bu fanning asl mohiyatini tushunib yetmasdan, uning maqsad va vazifasini anglay olmasdan, oldimizagi muammoning yechimini topish ancha mushkul ish hisoblanadi.

Ta'lim amaliyotida O'quv dasturi va fan sillabusi yaratishning konsentrik (markazlashgan) hamda tizimli usullari bor. Konsentrik yo'l bilan tuzilgan O'quv dasturi va fan sillabusida ta'limning mazmuni yoki o'quv materiallari o'qitishning keyingi bosqichida yuksakroq darajada takrorlanishi ko'zda tutiladi. Tizimli usuldagi O'quv dasturi va fan sillabuslarida esa o'quv materiallari fan mantig'iga muvofiq soddadan murakkabga qarab ketma-ket joylashtiriladi.

O`quv dasturlari va fan sillabuslari ta'lim tizimidagi har bir o'quv fanining mazmuni va o'tilish tartibini, talabalar tomonidan o'zlashtirilishi lozim bo'lgan bilim hamda ko'nikmalar hajmini belgilab beradigan, rasmiy pedagogik hujjat hisoblanadi. O'quv dasturi va fan sillabusi tegishli vazirliklar qoshidagi ilmiy metodik kengashlar yoki tegishli oliy ta'lim muassasalari kengashlari tomonidan tasdiqlanadi. O'quv fanining maqsad va vazifalarini belgilab berish O'quv dasturi va fan sillabusining muhim belgisi hisoblanadi. Chunki, ayni shu narsa yaratiladigan o'quv darsligi muallifiga muayyan nuqtayi nazarni tanlash, o'qituvchiga esa pedagogik mo'ljalni to'g'ri belgilash imkonini beradi.

Ta'limning O'quv dasturi va fan sillabusi tomonidan belgilangan mazmuni darslik, o'quv qo'llanmalar, ko'rgazmali qurol va metodik tavsiyalarda to'la namoyon bo'ladi.

Mazkur fan dasturi "Tarixiy o'lkashunoslik" tanlov fani bo'yicha yaratilgan bo'lib, unga mazkur yo'nalish xususiyatlarini hisobga olgan holda ma'ruza, amaliy va seminar mashg'ulotlari uchun mavzular va ularni bayon etish uchun zarur ko'rsatma va tavsiyalar keltirilgan. Shuningdek, mustaqil ta'lim shakllari va mavzulari, fanni o'qitish natijalari, ta'lim texnologiyalari va metodlari hamda asosiy va qo'shimcha adabiyotlar batafsil bayon etilgan.

"Tarixiy o'lkashunoslik" fanining fan dasturi mazmuni va tuzilishi jihatidan o'quv dasturlari va fan Sillabuslariga qo'yiladigan barcha talablarga javob beradi deb hisoblayman va uni mazkur ta'lim yo'nalishi talabalari uchun ta'lim jarayonida foydalanish uchun tavsiya etaman.

Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti tarix fakulteti
Arxeologiya kafedrasi mudiri: (PhD), dotsent **O.T.Ergashev**

TARIX FAKULTETI

Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti tarix fakulteti 60220400-Tarix yo'nalishi uchun tuzilgan "Tarixiy o'lkashunoslik" fanining fan dasturiga

TAQRIZ

Tarixiy o'lkashunoslik fani tarixni o'rganishda asosiy fanlar qatorida bo'lib, eng ishonchli manbalarni bera oladi. Har bir tarixchi bu fanning tub mohiyatini anglay olishi, uning sir-sinoatlarini bilishi lozim. Ayniqsa, tarixini haqiqiy yuzni ochib berishda arxeologiya fani yutuqlariga murojaat qilishimiz lozim hisoblanadi. Lekin, bu fanning asl mohiyatini tushunib yetmasdan, uning maqsad va vazifasini anglay olmasdan, oldimizagi muammoning yechimini topish ancha mushkul ish hisoblanadi. Talabalar Tarix va Tarixiy o'lkashunoslik tarixi davlat va jamiyat taraqqiyoti natijasi ekanligi, jamiyat rivojlanishida davlatchilikning muhim voqea ekanligini haqida umumiy xulosa bera oladi.

Bugungi kunda O'zbekiston Respublikasi jahon hamjamiyatida muhim o'ziga xos o'rniga ega bo'la boshladi. Bu shubhasiz, davlatchiligimizning yangi pog'onaga chiqganligidan dalolat beradi. Mana shu jihatlarni inobatga olgan holda, "Jahon sivilizatsiyasi tarixi" fani fan sifatida oliy o'quv yurtlarining tarix yo'nalishi talabalariga o'tilishi kerak bo'lgan fanlardan hisoblanadi. Bu fan arxeologiya fanini endi o'rganayotgan talabalar, bu fanga qiziquvchilar uchun fundamental ma'lumotlarni bera oladi.

Ta'lim amaliyotida O'quv dasturi va fan sillabusi yaratishning konsentrik (markazlashgan) hamda tizimli usullari bor. Konsentrik yo'l bilan tuzilgan O'quv dasturi va fan sillabusida ta'limning mazmuni yoki o'quv materiallari o'qitishning keyingi bosqichida yuksakroq darajada takrorlanishi ko'zda tutiladi. Tizimli usuldagi O'quv dasturi va fan sillabuslarida esa o'quv materiallari fan mantig'iga muvofiq soddadan murakkabga qarab ketma-ket joylashtiriladi.

O`quv dasturlari va fan sillabuslari ta'lim tizimidagi har bir o'quv fanining mazmuni va o'tilish tartibini, talabalar tomonidan o'zlashtirilishi lozim bo'lgan bilim hamda ko'nikmalar hajmini belgilab beradigan, rasmiy pedagogik hujjat hisoblanadi. O'quv dasturi va fan sillabusi tegishli vazirliklar qoshidagi ilmiy metodik kengashlar yoki tegishli oliy ta'lim muassasalari kengashlari tomonidan tasdiqlanadi. O'quv fanining maqsad va vazifalarini belgilab berish O'quv dasturi va fan sillabusining muhim belgisi hisoblanadi. Chunki, ayni shu narsa yaratiladigan o'quv darsligi

muallifiga muayyan nuqtayi nazarni tanlash, o'qituvchiga esa pedagogik mo'ljalni to'g'ri belgilash imkonini beradi.

Ta'limning O'quv dasturi va fan sillabusi tomonidan belgilangan mazmuni darslik, o'quv qo'llanmalar, ko'rgazmali qurol va metodik tavsiyalarda to'la namoyon bo'ladi.

Mazkur fan dasturi "Tarixiy o'lkashunoslik" fani bo'yicha yaratilgan bo'lib, unga mazkur yo'nalish xususiyatlarini hisobga olgan holda ma'ruza, amaliy va seminar mashg'ulotlari uchun mavzular va ularni bayon etish uchun zarur ko'rsatma va tavsiyalar keltirilgan. Shuningdek, mustaqil ta'lim shakllari va mavzulari, fanni o'qitish natijalari, ta'lim texnologiyalari va metodlari hamda asosiy va qo'shimcha adabiyotlar batafsil bayon etilgan.

Fan dasturida "Tarixiy o'lkashunoslik" fanining mazmuni, talabalar bilim, ko'nikma va malakalariga qo'yilagan talablar, bo'lajak arxeolog va arxeologiya fani o'qituvchisining kelgusidagi kasb faoliyati uchun mos keladigan amaliy va nazariy tushunchalarni o'z ichiga qamrab oladi. Sillabuslariga qo'yiladigan barcha talablarga javob beradi deb hisoblayman va uni fan sifatida mazkur ta'lim yo'nalishi talabalari uchun ta'lim jarayonida foydalanish uchun tavsiya etaman.

Yahyo G'ulomov nomidagi Samarqand Arxeologiya instituti katta ilmiy xodimi, PhD

Sandiboyev A.N

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MADANIY MEROS AGENTLIGI Y.G'ULOMOV NOMIDAGI SAMARQAND ARXEOLOGIYA INSTITUTI KADRLAR BO'LIMI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
MADANIY MEROS AGENTLIGI
Y.G'ULOMOV NOMIDAGI
SAMARQAND ARXEOLOGIYA INSTITUTI
ASLIGA TO'G'RI